

Koncertek és lemezfelvételek (a témához kapcsolódó zeneművekkel):

- 2014. április 6. Művészetek Palotája – Bartók Béla Nemzeti Hangversenyerem, J-PH. RAMEAU: Polümnia ünnepei (1745) *Orfeo Zenekar (Vashegyi György) (Lemezfelvétel is.)*
- 2013. június 26, 29, 30. Magyar Állami Operaház, Budapest, J.-PH. RAMEAU: Hippolyte et Aricie, *Orfeo Zenekar (Vashegyi György)*
- 2013. május 16. Művészetek Palotája – Bartók Béla Nemzeti Hangversenyerem, J-M. LECLAIR: Scylla et Glaucus, *Orfeo Zenekar (Vashegyi György)*
- 2012. június 26. Művészetek Palotája – Bartók Béla Nemzeti Hangversenyerem, É.-N. MÉHUL: Adrien, *Orfeo Zenekar (Vashegyi György) (Lemezfelvétel is.)*
- 2012. február 5. Kiscelli Múzeum, A klasszikus francia fuvolaiskola 2.: CH. DELUSSE, [M]. PERAUT, A. VANDERHAGEN, F. DEVIENNE, G.M. CAMBINI művei, *Balogh Vera – fuvola, Maróth Bálint – cselló*
- 2011. október 30. Kiscelli Múzeum, A klasszikus francia fuvolaiskola 1.: J. M. HOTTETERRE, M. CORRETTE, A. MAHAUT, CH. DELUSSE művei. *Balogh Vera – fuvola, Oláh Aino – csembaló*
- 2011. április 30. Művészetek Palotája – Bartók Béla Nemzeti Hangversenyerem, J-Ph. RAMEAU: Hippolyte et Aricie, *Orfeo Zenekar (Vashegyi György)*
- 2011. január 21. Nádor terem, Budapest, Francia mesterek – J.-B. LULLY és F. COUPERIN művei, *Savaria Baroque (Németh Pál)*

DLA doktori értekezés tézisei

BALOGH VERA

A 18. SZÁZADI FRANCIA FUVOLAISKOLÁK

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem
28. számú művészet- és művelődéstörténeti
tudományok besorolású
doktori iskola

Budapest
2014

I. A kutatás előzményei

Historikus fuvola tanulmányaim során összegyűjtöttem jónéhány fuvolaiskolát, amiből hitelesen tájékozódhattam az általam tanult fuvolajátékról. Már tanulmányaim befejeése után, 2003-ban és 2005-ben jelentek meg az Éditions J.-M. Fuzeau gondozásában, több kötetben összegyűjtve, faksimile kiadásban, az 1600-tól 1860-ig francia nyelven napvilágot látott fuvoláról szóló írások, a Méthodes&Traités sorozat részeként.¹ Ezek az írások többfélék. Vannak fuvolaiskolák, szótár vagy enciklopédia szócikkek, de találunk hangszerépítési újítást bemutató leírást is.

Miután birtokomba jutottak e kötetek, adódott az ötlet, hogy a 18. századi francia fuvolaiskolák első kiadásait – melyek sok hasznos információval szolgálnak nem csak a fuvolásoknak vagy a régi zene iránt érdeklődőknek, de a tágabb szakmai közönség számára is – alapos elemzésnek vessem alá, ami által átfogó képet kaphatunk a kor előadói gyakorlatról, annak változásáról, valamint a fuvolajátékról.

E metódusok szerzői a következők: J.-M. Hotteterre, M. Corrette, A. Mahaut, [Ch.] Delusse, Mussard, F. Devienne, G. M. Cambini, A. Vanderhagen és [M.] Peraut. A 18. századi francia nyelv miatt e kiadványok nem könnyen tanulmányozhatók a francia nyelvet nem ismerő zenészek, kutatók számára. A többek által értett angol nyelven is csak Hotteterre, Corrette, Mahaut és

¹ *Flûte traversière, Série I, France 1600-1800, Méthodes&Traités–Dictionnaires, Volume I-II*, Courlay, 2003;
Flûte traversière, France 1800-1860, Méthodes&Traités-Périodiques, Volume I-VII., Courlay, 2005

Ráműtöttem, hogy felépítésük hasonló: fuvolatechnikai és zeneelméleti tudnivalók mellett kottamelléklettel is rendelkeznek. Megállapítottam, hogy e részekre az egyes szerzők más mértékben fektettek hangsúlyt: a század elején a szöveges részek, a század végi fuvolaiskolákban a kották találhatók nagyobb arányban.

Kiműtöttem, hogy a fuvolajátékban viszonylagos állandóságot a fuvola beállítása, a test- és kéztartás, a befűvés, a hangideál, a fogások, a trillák és az előjáték játszása tekintetében lehet megfigyelni. Arra a következtetésre jutottam, hogy erőteljes változást az artikuláció, a díszítések, valamint a kapcsolódó darabok nehézségi szintje mutat.

A fuvolaiskolák első kiadásainak elemzése által képet kaptam a megjelenésük idejében fontosnak ítélt, fuvolázással kapcsolatos ismeretekről, betekintheztem íróik gondolkodásmódjába, és nyomon követhetem a játékstílus és a fuvolatechnika változásait. Ezáltal szerzett ismereteim nem csak a magam javára váltak, de oktatói tevékenységem által a következő generációéra is.

V. Az értekezés tárgyköréhez kapcsolódó tevékenység dokumentációja

Előadás:

- 2013. május 3. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, *Historikus zenetörténet előadássorozat a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Régizene szakcsoportjának szervezésében*

18. századi francia fuvolaiskolák

előjáték játszás vagy más hangszerekről szóló információk, és ezekről is készítettem elemzést. Végül a kapcsolódó kottamelléleteket jellegük szerint különböző csoportokra osztottam fel és ebből is vontam le következtetéseket.

Az elemzéshez jó alapot biztosítottak a következő tényezők:

- A fuvola felépítése a 18. század folyamán Franciaországban csak nagyon kis változtatásokon esett át, végig megmaradt az egybillentyűs típus, ezért jó alapot adott tisztán a fuvolajáték és -technika változásának vizsgálatára.
- Más országokkal ellentétben, Franciaországban az egész század folyamán viszonylag egyenletes eloszlásban születnek egyéni gondolatokat tartalmazó fuvolaiskolák.

IV. Eredmények

A francián kívül más nyelven az összes 18. századi francia fuvolaiskola nem érhető el. A francia szakemberek eddig nem foglalkoztak ilyen szempontok szerinti átfogó összehasonlításukkal, más anyanyelvűeknek megfelelő nyelvtudás hiányában a források feldolgozására nem volt lehetőségük. Úgy gondolom, az általam készített magyar fordítás egyedülálló munka, ezért remélem, hogy kiadásra fog kerülni, így nem csak a magam számára lesz hozzáférhető. A fordítás elkészítése szintén olyan lehetőséget biztosított számomra, hogy e műveket a lehető legtöbb szempont szerint megvizsgáljam és összehasonlítsam, ami más szakembereknek nem állt rendelkezésre.

Az elemzés alapján kimutattam, hogy a metódusok tartalma nagyrészt követi a kor zenei stílusát, bár vannak köztük a korukhoz képest előremutatók, de idejétmúltak is.

Devienne traktátusa jelent meg. Magyarul egyedül Hotteterre fuvolaiskolájából készült egy nem egészen pontos fordítás.²

A 18. századi francia fuvolaiskolák teljes körű elemzésére eddig nem került sor. Olyan angol vagy francia könyvek, cikkek és disszertációk léteznek, amelyek a 18. századi fuvolával vagy fuvolajátékkal kapcsolatban specifikus témákat, mint például a hangszerkészítés, a fuvolairodalom, a trillák, a vibrató, stb. tárgyalnak, de a fuvolaiskolák anyagát az általam követett módon még nem dolgozták fel.

II. Források

Cambini, Giuseppe Maria. *Méthode pour la Flûte traversière Suivie De Vingt petits airs connus et Six Duo*. Párizs, Gaveaux, 1795 körül

Corrette, Michel. *Méthode pour apprendre aisément à joüer de la Flute traversiere. Avec des Principes de Musique et des Brunettes a I. et II. parties*. Párizs, 1735 körül

Delusse, Charles. *L'Art de la Flute Traversiere*. Párizs, 1761 körül

Devienne, François. *Nouvelle Méthode Théorique et Pratique Pour la Flûte*. Párizs, Naderman, 1794

Dockendorff Boland, Janice. *Method for the One-Keyed Flute, Baroque and Classical*. University of California Press, 1998

Encyclopédie Méthodique Arts et Métiers Mécaniques. Párizs, Panckoucke – Liège, Pomteux, 1788

² Jacques-Martin Hotteterre: *A fuvola alapelvei*. Polifon Könyvtár 12, Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Budapesti Tanárképző Intézet, kézirat, 1994. Fordította: Fülep Tamás

Hotteterre le Romain, Jacques Martin. *Principes de la Flute traversiere, ou flute d'Allemagne, ou de la flute a bec, ou flute douce, et du Hut-bois, divisez par Traitez.* Párizs, C. Ballard, 1707

----- . *L'Art de Preluder.* Párizs, Foucault, 1719

Mahaut, Antoine. *Nouvelle Methode Pour Aprendre en peu de tems a joüer de la Flute Traversiere.* Párizs, De La Chevardière – Lyon, Legoux, s.d. =1759

Mussard. *Nouveaux Principes Pour apprendre a jouer de la Flutte Traversiere.* Párizs, s.d. = 1778

Peraut, [Mathieu?]. *Méthode pour la Flûte.* Párizs, 1800 körül

Quantz, Johann Joachim. *Versuch einer Anweisung Flöte traversiere zu spielen.* Berlin: Johann Friedrich Voss, 1752.

Magyar kiadás: Quantz, Johann Joachim. *Fuvolaiskola.* Székely András fordítása. Budapest: Argumentum kiadó, 2011

Rasch, Rudolf. *Music Publishing in Europe 1600-1900: Concepts and Issues Bibliography.* Berliner Wissenschafts-Verlag, 2005.

Reilly, Edward R. and Solum, John. *De Lusse, Buffardin, and an eighteenth-century quarter tone piece,* Historical Performance, The Journal of Early Music America, Volume 5 Number I, (Spring 1992), 19-23

Vanderhagen, Amand. *Nouvelle Méthode De Flute. Divisée en deux parties.* Párizs, Pleyel, s.d. = 1798

Warner, Thomas E. *An Annotated Bibliography of Woodwind Instruction Books, 1600-1830.* Information Coordinators, Inc. Detroit, 1967

Honlap: www.oxfordmusiconline.com

Dolgozatom megírásához elsősorban a 18. században kiadott elsődleges forrásokat, fuvolaiskolákat, fuvoláról, fuvolásokról szóló írásokat, folyóiratokat használtam fel. Ezen kívül segítségemre voltak azok a modern könyvek, melyek ezt a kort valamilyen részletében tárgyalták.

III. Módszer

Ahhoz, hogy pontos képet és könnyen feldolgozható anyagot kaphassak a 18. századi francia fuvolaiskolákról, lefordítottam magyarra a Fuzeau által kiadott írásokat, köztük az elemzendő fuvolaiskolákat is.

Vizsgálataimat szélesebb nézőpontból kiindulva kezdtem és a fuvolaiskolák tartalmának egészen aprólékos elemzésével fejeztem be. Ennek kapcsán először áttekintettem Franciaország történelmét, a zenei élet felépítését, a híres fuvolásokat és fuvolaiskolaszerzőket, a fuvolaoktatást, a fuvola felépítését a 18. században. Végignéztem az Európában ez időszak alatt megjelent fuvolaiskolákról szóló dokumentációkat. A traktátusok megszületése általános háttérnek vizsgálata után kezdtem el minden részletében elemezni az egyes fuvolaiskolákat és ezáltal összehasonlítani nem csak tartalmukat, de a fuvolajáték és a stílus változását is a 18. század folyamán. Ennek során kitértem a címlapokon található adatokra, (mint a cím, az ajánlás, az ár, a megvásárolhatóság, a metsző és a privilégium), majd azokat a fejezeteket vettem össze, amik a fuvolajátékkal foglalkoznak. Így elemzésre kerültek a szemléltető ábrák, a fuvola összerakásáról szóló fejezetek, a kéz- és testtartást, a befúvást, a nyelvütéseket, a hangok és a trillák fogásait és kiigazítását tárgyaló leírások, valamint az igen sokféle díszítés. Megnéztem, milyen kiegészítő információkkal szolgáltak e művek a tanulók számára, úgymint az általános zenei ismeretek vagy szolfézs, a transzponálás, az